

УДК 378 - 057. 212

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Л. Б. Служинська

Тернопільський національний економічний університет

У статті зроблено спробу проаналізувати та охарактеризувати особливості перекладу економічних термінів в німецькій мові, а саме: визначення поняття термін, класифікацію економічних термінів та методів перекладу.

Ключові слова: термін, поняття, економічна термінологія, методи перекладу.

Служинская Л. Б. Особенности перевода экономических понятий в немецком языке. В статье сделана попытка проанализировать и характеризовать особенности перевода экономических понятий в немецком языке, а именно: определение понятия термин, классификацию экономических терминов и методов перевода.

Ключевые слова: термин, понятие, экономическая терминология, методы перевода.

Sluzhynska L. B. Translations Features of Economic Concepts in German Language. An attempt to analyze and to characterize the main problems investigated by the translations features of economic concepts in German language, and specifically the definition of term and definition, classification of economical terms and methods of translation.

Key words: term, concept, economic terminology, methods of translation.

Вступ. У словниковому складі мови велике місце належить термінологічній лексиці, кількість якої весь час зростає. До термінологічної лексики належать усі слова, що об'єднуються в мові під загальною назвою терміни. Терміном називається спеціальне слово або словосполучення, що вживається для точного вираження поняття з якої-небудь галузі знань – науки, техніки, суспільно-політичного життя, мистецтва, економіки тощо. У зв'язку з постійним розвитком сучасної української мови з'являється все більше термінів не тільки технічних і наукових, а й економічних.

Актуальність теми полягає у з'ясуванні особливостей перекладу економічних термінів з німецької мови на українську. Тема актуальна з огляду на низку проблем, що витікають з неї. Насамперед це розгляд специфіки навчального економічного перекладу, який передбачає роботу із спеціальною літературою в економічній галузі. Передбачається переклад спеціальних газетних та журнальних статей з економічних питань, актів, економічних документів, договорів, законів тощо.

Існує багато дослідницьких робіт стосовно перекладу економічної та наукової термінології, але недостатньо розкрито проблему перекладу специфічної економічної термінології, зокрема, не розроблено систему правил, які могли б допомогти при перекладі специфічної економічної термінології. У цьому й полягає наукова проблема даної статті. Актуальність теми пов'язана з розробкою методичних рекомендацій та вказівок щодо покращення умов праці перекладача, який здійснює переклад економічного тексту з німецької мови українською або навпаки, причому текст має специфічну економічну термінологію, низку усталених слів, словосполучень, притаманних саме економічним текстам.

Практична цінність роботи пов'язана із формуванням навичок роботи зі словниками, причому не лише загальними, але й спеціальними, довідниками, посібниками. А також формуються у майбутніх економістів навички перекладу економічних звітів, тощо.

Теоретична значущість даної статті полягає у повному аналізі способів перекладу німецьких економічних термінів на українську мову. А також у визначенні загального поняття «термін» та його ролі в економічному тексті.

Мета – дослідити особливості перекладу німецьких економічних термінів українською мовою.

Предмет – особливості перекладу німецьких економічних термінів українською мовою.

Об'єкт – економічна термінологія, що використовується при складанні договорів, актів.

Для вирішення поставленої мети необхідне вирішення наступних завдань:

- визначити поняття термінологічної лексики;
- з'ясувати методи перекладу економічних термінів.

Основна частина. Термін – емоційне нейтральне слово чи словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та назв предметів. Переклад німецьких термінів на українську мову вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів німецькою мовою і знання термінології рідною мовою. При перекладі економічної літератури з німецької мови на українську важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова [4].

Якщо слово вживається як термін у системі іншої спеціальної галузі знань, то в ній воно теж однозначне, семантично чітко відмежоване від тих його значень, що виявляються в позатермінологічному функціонуванні, а також і в термінологічному, але в іншій галузі знань.

Таким чином, термін характеризується не лише стильовою співвіднесеністю, а й певною замкненістю в системі лексики на означення понять певної галузі знань [8]. Нерозривний зв'язок економічних понять і відповідних їм термінів виявляється в тому, що упорядкування економічної термінології неможливе без досить глибокої наукової розробки економічних понять, їхнього логічного аналізу і точного визначення.

Якщо економічні поняття визначені недостатньо чітко, про точну, визначену термінологію не може бути й мови. Як

відзначав академік В. Виноградов, усякі «спроби упорядкування термінів без попереднього аналізу понять, що ними виражаються, залишаються безрезультатними» [1].

Таким чином, економічний термін буває і багатозначним, хоча одним із вимог до терміна є саме його однозначність, адже фахівець повинен дати економічному термінові одне-єдине визначення, включаючи в нього всі істотні з його погляду ознаки, тобто такі, котрі носять регулюючий характер [6].

Існують деякі особливості економічного тексту, що ведуть до труднощів, які виникають у процесі його семантичної інтерпретації.

Енциклопедичний словник «Економічна техніка» зупиняється і на понятті економічного терміна як елемента економічної техніки і визначає економічні терміни в такий спосіб «словесні позначення державно-правових понять, за допомогою яких виражається і закріплюється зміст нормативно-правових розпоряджень держави».

Відповідно до положень Енциклопедичного економічного словника економічні терміни поділяються на три різновиди за ознакою «зрозумілості» тієї або іншої частини населення:

1. загальнозначущі терміни характеризуються тим, що вони вживаються в повсякденному змісті і зрозумілі усім. До цієї групи термінів відносяться, наприклад: економіст – *der Wirtschaftler (der Ökonom)*; працівник – *der Arbeiter (der Beschäftigte)*; банк – *die Bank*.
2. спеціально-економічні терміни відображають область спеціальних знань (ці терміни повинні бути зрозумілі економістові). Наприклад: правові форми власності підприємства – *die Rechtsformen von Unternehmen*; життєво-необхідні потреби людини – *die Existenzbedürfnisse des Menschen*; споживчі товари – *die Konsumgüter* [9].

У зв'язку з появою нових галузей економіки, відкриття нових явищ виникають значні труднощі визначення загальнонаукової, загальноекономічної, галузевої і вузькоспеціальної термінології: *das Null-Summenspiel* – гра з нульовою сумою; *die marginale Änderungen* – прибуткові

зміни; die Opportunitätskosten – альтернативні витрати. Загальнонаукові і загальноекономічні терміни – це терміни, які вживаються в декількох галузях науки і економіки. Галузеві терміни це терміни, які вживаються лише в одній галузі знань. Наприклад: die Inflation – інфляція; die Produktivität – продуктивність; die Direktinvestitionen – прямі інвестиції.

Вузькоспеціальні терміни – це терміни, які характерні для спеціальності даної галузі. Наприклад: das Privatunternehmen – приватне підприємство; das Einzelunternehmen – одноосібне підприємство; die stille Gesellschaft – анонімне (негласне) товариство [7].

В умовах, коли потрібно давати назви новим і новим явищам та поняттям, багато загальноновживаних слів отримують визначену специфіку.

Відбувається спеціалізація їх значення при передачі термінів на іншу мову та уніфікація перекладних еквівалентів.

Інколи в текстах зустрічаються слова і словосполучення, які належать до різних функціональних систем, тобто до різних галузей.

Термін може бути утвореним на основі рідної мови або запозиченим як із нейтрального термінологічного запасу (міжнародні греко-латинські терміноелементи), так і із іншої мови, він повинен відображати ознаки даного поняття; значення терміну для спеціаліста рівняється значенню поняття.

Усі терміни за своєю будовою поділяються на:

1. прості, які складаються із одного слова: immaterial – нематеріальний; der Rohstoff – сировина; der Gewinn – прибуток.
2. складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: die Dienstleistung – сфера послуг; das Bevölkerungswachstum – зростання кількості населення; die Verbrauchsgüter – споживчі товари одноразового вжитку.
3. терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів: die knappe Güter – дефіцитні товари; zur

Verfügung stellen – надавати в розпорядження; die öffentliche Verwaltung – державне управління [7].

Оскільки серед економічних термінів переважають в основному терміни-словосполучення, то вони й є основною проблемою при перекладі економічного тексту.

Найважливішою ознакою терміну-словосполучення є його відтворюваність у професійній сфері вживання для вираження конкретного спеціального поняття. За межами конкретної термінологічної системи таке словосполучення не буде стійким і не сприйматиметься як зв'язана мовна одиниця.

Отже, за кожним складеним терміном (терміном-словосполученням) стоїть стійка, стандартно відтворювана структура складного (розчленованого) професійного поняття [5].

Визначення термінології для економічного поняття є важливим, оскільки дає йому точність і однозначність, і за межами якого, слово втрачає ознаки терміна.

Особливістю синтаксичної структури складеного терміна є ті, що за зв'язаністю елементів їх можна вважати вільними (бо його компоненти зберігають своє пряме значення) і одночасно – закритими (бо при довільному включенні до їх складу інших слів, вони втрачають свою термінологічність) [4].

У межах економічної термінології виділяється значний відсоток термінів, які утворюються синтаксичним способом. За кількістю компонентів можна виділити:

- 1) двокомпонентні;
- 2) трикомпонентні;
- 3) полікомпонентні.

Найбільш поширеними в економічній термінології є такі синтаксичні типи:

I. Двокомпонентні:

1. «прикметник + іменник у називному відмінку однини»:

Приклади: die wirtschaftliche Entwicklung – економічний розвиток; die unternehmerische Tätigkeit – підприємницька діяльність; das entsprechende Produkt – відповідний продукт.

2. «прикметник + іменник у називному відмінку множини»:

Приклади: die freie Güter – вільні товари; die kollektive Bedürfnisse – колективні потреби; die individuelle Bedürfnisse – індивідуальні потреби.

II. Трикомпонентні синтаксичні типи:

«Іменник у називному відмінку + іменник у знахідному відмінку + іменник у родовому відмінку».

Приклади: das Empfinden eines Mangels von Lebensmitteln – відчуття недостачі у продуктах харчування; das Bestimmen des Lebensstandards der Gesellschaft – визначення життєвого стандарту суспільства.

Терміни, які об'єднуються в термінологічні системи, виражають поняття однієї галузі: der Wunsch nach luxuriösen Gütern und Dienstleistungen – бажання володіти предметами розкоші; die Befriedigung menschlicher Bedürfnisse nach knappen Gütern – задоволення людських потреб дефіцитними товарами [2].

У кожній термінологічній системі утворюються певні групи, для яких загальним є їх належність до класу предметів або до класу процесів, властивостей і т.д.

Основна кількість термінів утворилась за рахунок загальноновживаних слів, взаємного проникнення із різних галузей економіки, запозичень із міжнародної лексики за словотвірними моделями, які характерні для сучасної німецької мови.

Окремі терміни утворюють термінологічну лексику як складову частину загального складу мовної лексики. Якщо терміни об'єднуються одним фахом або науковою галуззю, то вони складають номенклатуру – певну системну схему, що криється за визначенням понять.

Точки зору на те, чи система найменувань взагалі необхідна, що вона має означати і які терміни охоплювати, досить різні – від тих, що схиляються до будь-яких імен, взятих принагідно, до тих, які потребують описових, належним чином відокремлених і фонетично відповідних термінів.

До термінів інколи відносять етикетки, прості цифрові стандарти і номенклатурні скорочення – власне, їх нікуди більше віднести. Вітаміни, наприклад, спочатку позначались

літерою і цифрою: останнім часом перевага надається словам.

Не у всіх наукових сферах висуваються однакові вимоги до номенклатури, бо кожна ділянка науки має властиві їй потреби. Вимоги конкретних наук, що мають справу з реальними речами, відрізняються, скажімо, від вимог суспільних наук. Для однієї галузі науки досить родової класифікації; в інших потрібно розрізняти причини, процеси, процедури, ефекти, деталі [3].

Вимоги до терміну такі:

1. Термін має бути по можливості коротким і точним.

Вдалий термін – не лише етикетка; він повинен чітко і повністю характеризувати поняття. Не всі терміни подають опис структури, аномалії, процесу чи функції, але взагалі кожний термін має короткі вказівні чи описові характеристики.

2. Специфічність.

Ця ознака – дуже бажана якість для терміна у кожній галузі науки. В ідеалі термінологічне найменування повинне бути однозначним у межах окремої галузевої термінології і не мати синонімів.

Від терміна також вимагають, щоб він не мав емоційно-експресивного забарвлення, був цілеспрямованим на об'єкт у системі або ряді та відповідав словотворчим закономірностям мови. Також від терміна вимагається, щоб він служив ґрунтом для утворення деривативів, але лише у межах своєї системи.

Сукупність перелічених ознак, як показує практика, існує лише в ідеалі для невеликої кількості термінів. У дійсності ж та чи інша ознака або відсутня, або існує у послабленому стані. Звідси й випливають основні проблеми, пов'язані з перекладом термінології. [7]

Висновки. У даній статті розглядалося поняття терміну, його класифікація та особливості перекладу економічних термінів з німецької мови на українську. Таким чином, термін – це слово або словосполучення з історично умотивованим чи умовно закріпленим значенням, що відображає дане поняття у спеціалізованій галузі знань чи

виробництва. Сукупність термінів як лексичних засобів найменування, складає термінологію, що поділяється на номенклатуру і професіоналізми. Передача німецьких термінів українською мовою вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів німецькою мовою і знання термінології рідною мовою. При перекладі економічних текстів з німецької мови на українську важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисова Л.И. Лексические трудности перевода научно-технической литературы с английского языка на русский. - М.: ВЦП, 1979. – 135 с.
2. Борисова Л.И. Лексико-стилистические трансформации в англо-русских научно-технических переводах. – М.: ВЦП, 1981. – 168 с.
3. Борисова Л.И. Пособия по научно-техническому переводу (методологический обзор). - М.: МПУ, 2000. – 72 с.
4. Багмут Й.А. Проблеми перекладу суспільно – політичної літератури українською мовою. – К.: НД, 2005. – 201 с.
5. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов - вид. «Нова книга», 2003. – 203 с.
6. Казакова М. В. Практические основы перевода - Санкт-Петербург, 2005. – 271 с.
7. Коптілов В. Теорія і практика перекладу – Київ, 2003. – 185 с.
8. Раєвська Н. М. English lexicology – Київ, 2001. – 234 с.
9. Сухенко К. М. Лексичні проблеми перекладу. – Київ. нац. універ. ім. Тараса Шевченка, 2002. – 87 с.